Lausunto
Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

12.11.2024

Viite: Sivistysvaliokunnan lausuntopyyntö 31.10.2024 / HE 161/2024vp

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyvistä laeista

Ammattiopisto Live on pääkaupunkiseudulla toimiva ammatillinen erityisoppilaitos. Live-säätiö järjestää lisäksi monipuolisesti kuntoutuksen, valmennuksen ja työllisyyden hoidon palveluita.

Ammattiopisto Live on osa ammatillisten erityisoppilaitosten Ameo-verkostoa. Ameo-verkosto on antanut sivistysvaliokunnalle lausunnon hallituksen esityksestä HE161/2024 7.11.2024.

Toiminnan ohjauksen ja rahoituksen kokonaisuudessa on huomioitava, että rahoitusjärjestelmän ohjaus- ja kannustevaikutukset ovat tällä hetkellä erittäin merkittävä tekijä, ja koulutuksen järjestäjän intressinä on varmistaa ja optimoida oman rahoituksensa määrä ja jatkuvuus.

Väestönkehityksen ja nykyisen rahoitusjärjestelmän kannustevaikutukset ohjaavat koulutuksen järjestäjiä tarjoamaan koulutusta järjestämisluvassa määritellyn ensisijaisen toiminta-alueen lisäksi sellaisilla alueilla, joissa koulutukselle on kysyntää. Tämä on tarkoituksenmukaista koulutuksen järjestäjän toimintaedellytysten varmistamiseksi niillä alueilla, joissa opiskelijamäärät vähenevät. Kasvavilla alueilla tämä taas tuottaa monipuolista tarjontaa, joka voi olla hakijan kannalta etu. Alueellisiin tarpeisiin vastaamisen näkökulmasta koulutuksen järjestäjien tavoite sopeuttaa omaa toimintaa ja rahoitusta toimintaympäristön muutoksiin ei välttämättä ole kokonaisuutena tehokkain tapa vastata koulutuksen tarpeisiin alueellisesti tai kansallisesti.

Nykyisten opiskelijavuosia koskevien raportointitietojen osalta on huomioitava, että raportointi perustuu koulutuksen järjestäjän viralliseen kotipaikkaan. Maakunnittain raportoitavat opiskelijavuodet näkyvät koulutuksen järjestäjän tasolla siinä maakunnassa, joka on koulutuksen järjestäjän kotipaikka riippumatta siitä, millä alueella tai alueilla varsinainen toiminta tapahtuu.

Toiminnan ohjauksen kokeilussa tulee huomioida koulutuksen järjestäjien erilaiset strategiat toimia alueellisesti tai kansallisesti. Yksittäisen koulutuksen järjestäjän intressit suhteessa koko ammatillisen koulutuksen toteutukseen ja rahoitukseen valtakunnallisesti tulee tunnistaa osana ohjausmallia.

Esitetyssä rahoitusmallissa suoritusrahoituksen ja vaikuttavuusrahoituksen suhteellisen osuuden kasvu näyttäytyy myönteisenä, samoin kuin rahoituksen kiinnittäminen opiskelijavuosien enimmäismäärään. Suorituksiin ja työllistymiseen tai jatko-opintoihin sijoittumiseen kannustava rahoitus

tukee koulutuksen yhteiskunnallisia tavoitteita. Rahoitusmallin ja sen ohjausvaikutusten selkeys näyttäytyy myönteisenä uudistuksena.

Lain valmisteluaineistossa viitataan vaativan erityisen tuen selvitykseen. Tämän selvityksen toivotaan selkiyttävän vaativan erityisen tuen koulutustehtävää ja kohderyhmiä entisestään.

Vaativan erityisen koulutuksen järjestäjän opiskelijoina on henkilöitä, joilla on laajoja yksilöllisiä tuen tarpeita ja niihin liittyviä monialaisia palvelun tarpeita. Esimerkiksi vammaispalveluiden tai mielenterveyspalveluiden saatavuus tulee varmistaa oppivelvollisille opiskelijoille. Osalla oppivelvollisista opiskelijoista ensisijainen palvelun tai tuen tarve liittyy muuhun kuin osaamisen hankkimiseen. Tällaisessa tilanteessa tulisi tunnistaa samanaikainen palveluntarve ja mahdollinen kuntoutuksen tai muun palvelun ensisijaisuus suhteessa erityisen tuen toteutukseen oppilaitoksissa.

Oppivelvollisuuden suorittaminen yksilön näkökulmasta ja tutkintotavoitteisen koulutuksen koulutustehtävä yhteiskunnallisesta näkökulmasta voivat näyttäytyä vastakkaisiin suuntiin ohjaavina tekijöinä opiskelijavalinnassa ja yksilöllisiä suunnitelmia laadittaessa.

Asia liittyy enemmän oppivelvollisuuslain piiriin, mutta koskee erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen osalta myös lakia ammatillisesta koulutuksesta siltä osin, miten laajat tukitoimet voidaan katsoa olevat koulutuksen järjestäjän vastuulla, jos ne liittyvät opiskelijan hyvinvoinnin tai toimintakyvyn tukemiseen kokonaisuutena ja sitä kautta vaikuttavat opiskeluun osallistumiseen.

Toiminnan ohjausmallin ja rahoituksen osalta tulee lisäksi huomioida, että ohjaus- ja kannustevaikutus tarjota koulutusta ensisijaisesti oppivelvollisille hakijoille ei muodosta ristiriitaa opiskelijavalinnan yhdenvertaisuuden kanssa.

Lainsäädännöllä tai tätä alemman tason sääntelyllä tulee varmistaa erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen resurssien tarkoituksenmukainen kohdentuminen kansallisesti. Vaativan erityisen tuen järjestäminen on syytä huomioida toiminnan ohjausmalliin liittyvässä vuoropuhelussa. Ammatillisen koulutuksen erityinen tuki ja vaativa erityinen tuki suhteessa muuhun palveluun tulee selvittää ja määritellä siten, että opiskelijan tarvitsemat toimintakykyä tukevat palvelut eivät ole sidoksissa opiskeluun tai opiskeluaikaan.

Helsingissä 12.11.20204

Antti Aavikko, rehtori, Ammattiopisto Live